

important components of the speech and voice professional mastery of a puppeteer. The actor with the puppet almost never speaks “in his/her own voice”. In order to organically exist in the puppet, a vocal transformation is assumed – the puppet requires a special, individual, unique coloring only for this puppet. The sound palette of the performance in a puppet theater has a number of specific differences that cannot be ignored. It is necessary to pay attention not only to the usual stage speech, but also to the art of sound imitation, which is so important for this genre of art. It is necessary to remember the possibility of voicing several characters in one performance, which indicates the demand for speech-voice transformation skills.

The 2nd important task of the puppeteer is to achieve coordinated work of the speech apparatus and the movement of the hands controlling the puppet since the word passes through the hand and each phrase falls on one or another movement of the puppet – this is the secret of the puppeteer’s acting skills. Voicing the puppet, which he controls themselves, the actor goes through the entire path of developing a role – an image with all components, including plastic and linguistic “revival”. It is necessary to find the pace and the main rhythm of the puppet’s movement, to check the persuasiveness of pronouncing the text for the puppet, that is, to develop a timbre and the intonation side of the role. One of the main professional achievements of a puppeteer is the ability to organically combine movements and gestures of a puppet with voice and words. It is necessary to look for expressive, diverse plasticity and not to illustrate the text with gestures. The characters of the play, despite their bright individuality, must “speak” in the same language of movements, “live” in a single rhythm. The image of the puppet is generalized, the language of the puppet in the performance has a number of peculiarities, it needs to match the text of the role with physical behavior. It is necessary to combine the language and plasticity of the puppet and unite them with a single rhythm.

Music is an integral part of the performance. One of the powerful levers of the emotional influence. Where, if not in the puppet theater, the emotional expressiveness of movement is so acutely emphasized, which only can be enhanced only by music. It carries a meaningful

load. Music acts as an accompaniment to dancing and singing puppets. When a character performs vocal parts, it should be noted that they should be in the nature of the character, have individual pitch, timbre, manner of speech, diction, tempo, rhythm inherent to it.

The process of forming a puppeteer actor is complex. The effectiveness of the language training of future masters of the puppet theater largely depends on the single internal focus of the methodology of teaching acting skills and stage speech. We must help in the basic “talking for the puppet”, relying on the specifics of the psycho-physical existence of the actor – the puppeteer, as the basis of professional training. Along with the well-known and proven methods of teaching stage speech of a dramatic actor, it is necessary to develop and introduce additional methods for puppet theater acting classes.

The methodological essence of the education of puppeteers is clear – organic existence in a role – an image is possible only in the synthesis of the plastic and linguistic pattern of the role. At the same time, plasticity and tempo determine the specificity of the language. It is the method of holistic development of a role in a modern theater school that is particularly important.

Classes in stage speech should be understood as a process of mastering the skills of an actor – a puppeteer!

Голяка Геннадій Петрович

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, (Харків, Україна)
e-mail: bayan.gena@gmail.com
ORCID 0000-0003-0273-9880

СОПІЛКА – СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЗБРОЯ

Ключові слова: український музичний інструментарій, сопілка, концертнесопілкове виконавство, сопілковий майстер.

Питання національного музичного інструментарію завжди є найважливішими, а в теперішній час – особливо. Укра-

інням належить потужний арсенал музичних інструментів, значними є їх ареал і сфера використання в концертній практиці та музикуванні. Проте унікальні конструктивні, темброво-фонічні можливості й потенціал сучасної української хроматичної сопілки ще не набули належного використання в навчальному середовищі – від загальноосвітніх та спеціальних навчальних музичних закладів до вишів музичного спрямування, хоч усі передумови цього мистецького явища наявні в сучасному соціумі.

У теоретичних, історичних та методичних працях М. Хая, Б. Яремка, М. Корчинського, Б. Корчинської-Яскевич, Г. Карась, Р. Дверія, Я. Мазура, С. Максимів та інших осмислено ряд важливих питань функціонування сопілкового мистецтва України та діаспори. Важливий внесок у становлення концертного сопілкового виконавства належить Василю Попадюку (1940–1991) – цей видатний “виконавець на інструментах сопілкової групи репрезентував традиційну, правдиво фольклорну манеру на сценах України, Канади, Японії, Франції та інших країн” [1]. Значні напрацювання з технології виготовлення сопілок, стабілізації строю інструментів здійснено в лабораторіях сучасних українських майстрів Євгена Іларіонова (Київ), Олега Курінного (Полтава), Ярослава Лошака (Долина), Василя Нагірного (Біла Церква) та багатьох інших.

Проте для широкого загалу в Україні сопілка і дотепер пов’язана з технічно недосконалим пастушим шестиотвірним діатонічним інструментом, про який писав у минулому столітті ще М. Лисенко, указуючи, що сопілку, яка затинає звичайні побутові пісні і танці, до троїстої музики не беруть, певно через її негучний тон. Проте, на відміну російської “свірелі”, яка існує лише в рамках етнографічного та скоморошого середовища, українська сопілка – повноцінний універсальний концертний інструмент з діапазоном близько 2,5 октав, який виконує як барокову, популярну музику, так і музику народного стилю. У навчальному середовищі та концертній практиці України це важлива темброва складова ансамблів, оркестрів, капел бандуристів, які ефективно використовують інструмент як епізодично, так і в основному своєму складі. Наприклад, у колі творчих

пошуків Національного оркестру народних інструментів під керівництвом В. Гуцала сопілка неодмінно в центрі уваги: тут з ансамблем сопілкарів продовжують традиції легендарного Георгія Агратіні знаний віртуоз Володимир Овчарчин, видатний митець сопілкового мистецтва Олександр Журавчак, з оркестром співпрацює і відомий соліст-віртуоз Максим Бережнюк.

За локусом поширення та усталеними аплікатурними принципами хроматичну сопілку конструкції Дмитра Флоровича Деменчука (1942–2010) можна вважати фактично сучасним українським інструментом європейського типу, що переконливо доведено в дисертаційному дослідженні Божени Корчинської-Яскевич (Львів, 2017). Зокрема, дослідниця посилається на твердження Б. Яремко, що назва “сопілка” є загальноукраїнською, тоді як в міжнародній структурній класифікації Горнбостеля–Закса відповідає загальноєвропейській назві “флейта” [2, с. 10].

Особлива роль у розвитку сопілкового мистецтва належить Львову, адже саме тут започаткував вишівську освіту на інструменті, сформував Львівську школу професійного сопілкового виконавства, заснував перший в Україні професійний ансамбль сопілкарів “Дудаліс” професор ЛНМА ім. М. В. Лисенка Мирослав Титович Корчинський (1941–2021). Сьогодні традиції виконавської школи продовжує відома концертантка, авторитетна інтерпретаторка барокової музики, керівник ансамблю Львівської національної філармонії ім. М. Скорика “Virtuoso quartett Dudalis” та класу сопілки ЛНМА ім. М. В. Лисенка Божена Корчинська-Яскевич.

Історично осередком народно-інструментального виконавства та авангардом ансамблевої гри завжди був Харків. Важливе значення в поширенні, пропаганді і створенні сопілкового репертуару належить Юрію Алжневу, у доробку митця привертає увагу звучання сопілки в народно-інструментальних ансамблях, оркестрах, автору належать численні оригінальні опуси та аранжування за участю сопілки. Цінний вклад у розвиток та популяризацію інструмента в дитячому навчальному середовищі сьогодні здійснює Таїсія Шабанова, заснований нею

зразковий ансамбль народних інструментів “Весняночка” при Слобожанській школі мистецтв понад 30 років реалізує творчі проекти, виступає на концертах, фестивалях, конкурсах тощо.

Багатогранною та плідною діяльністю вирізняється доробок Олега Курінного з Полтави – викладача по класу сопілки в музичному училищі та музичній школі, виконавця, композитора, аранжувальника, майстра, який багато й успішно експериментує з виготовлення свисткових та безсвисткових флейт народного типу. Значна кількість опусів автора набули актуалізації в навчальному процесі від шкільного до вишівського рівня, а вихованці митця радують своїми перемогами на престижних міжнародних конкурсах.

На початку дев'яностих років XX століття опанування основ гри на сопілці було введено і в Київській державній консерваторії на кафедрі народних інструментів для студентів у рамках навчального курсу “Диригування”, що мало значний вплив на формування мислення виконавця-інструменталіста, формувало ціннісні пріоритети та усвідомлення значення спадку музичної культури Українського народу.

Існує ряд публікацій, методичної, довідкової літератури, де обґрунтовано, що опанування гри на сопілці є нескладним, оскільки процес звукоутворення через свистковий пристрій робить її доступною для дитячого виконавства, а також ефективним засобом реабілітації. Проте на практиці в середовищі шкільництва інструмент поширений недостатньо активно, лише окремі регіони (Львівська, Івано-Франківська області), окремі школи та викладачі вводять інструмент до вивчення в загальноосвітніх, музичних та мистецьких дитячих закладах. У цьому аспекті важливо згадати одну з акцій, що відбулася в гірському селі Стрілки Самбірського району на Львівщині, де 16 січня 2022 року встановили рекорд України: виконали колядку “Нова радість стала” на сопілках. У виконанні взяли участь одночасно 406 сопілкарів (наймолодший виконавиць 9 років, найстаршому – 75). Сопілки звучали на відкритому просторі, що стало рекордом з наймасовішої гри на цьому музичному інструменті.

Звучить українська сопілка сьогодні і в руках наших воїнів у окопах на фронті, оскільки як в портативності і потужності, так і в колориті тихого ніжного звучання рівних собі інструмент не має. Аплікатура, тембр та конструкторські особливості сучасної хроматичної української сопілки уможливають виконання старовинного репертуару, етнічної музики, виявляють потребу в естрадній сфері. Щодо останньої зазначимо, що українські гурти ONUKA (використання сольної сопілки) та KALUSH ORCHESTRA (ансамблевий сопілковий мікст) зробили сопілку звучання тембровим “впізнаванцем”, виразником “українськості” у світі і це лише початок повернення інструмента на свою орбіту. Упровадження обов'язкового вивчення азів сопілкової гри в загальноосвітній школі може виправити в майбутньому і ставлення до інструмента, створити підвалини для старту національної програми з відродження традиційного українського мистецтва, адже гру на блокфлейтах давно й успішно практикують у молодших класах у Сербії, Британії, Японії та інших країнах, а також уже і в окремих прогресивних школах України.

Сопілка як зброя – якщо вона є в кожній українській оселі, у кожній родині – у певний час обов'язково “вистрелить”, тобто зазвучить, і місця вона займає набагато менше, ніж фортепіано, гітара чи гармоніка. Справи національного значення не можна перекладати на окремих особистостей, митців і робити це їхнім завданням та їхнім інтересом. Політика “меншовартісності”, “недоСходу” та “недоЗаходу” в українській культурі повинна бути змінена, а національне мистецтво та його феномени, зокрема сопілка, – мають набути належного місця та значення, що потребує реалізації на рівні суспільства та держави, а також участі кожного з нас.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корчинська-Яскевич Б. Витоки і становлення професійної сопілкової культури в просторі українського інструменталізму : дис. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03/ Львів. нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2017. 191 с.

2. Яремко Б. І. Сопілкова музика гуцулів: монографія. Львів: Сполом, 2014. 184 с. С. 10.

Hennadii Holiaka

*Ph.D. in Art Studies, Associate Professor
at the Department of Folk Instruments Ukraine,
I. P. Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts
e-mail: bayan.gena@gmail.com
ORCID 0000-0003-0273-9880*

SOPILKA – A MODERN UKRAINIAN WEAPON

Key words: *Ukrainian musical instruments, sopilka, concert sopilka performance, sopilka masters.*

The issue of national musical instruments is always, and especially at the present time, extremely important. The Ukrainians possess a huge arsenal of music instruments, their spreading and scope of usage in concert practice and music playing is considerable. Nevertheless, unique constructive, timbre-phonic capabilities and potential of modern Ukrainian chromatic sopilka has not been applied in teaching yet, from comprehensive and special musical institutions for children to higher educational musical establishments, though there are all conditions for this phenomenon of art in the modern society.

A number of important issues concerning functioning of sopilka art of Ukraine and diaspora are covered in theoretical, historical and methodological works of M. Hai, B. Yaremko, M. Korchynsky, B. Korchynska-Yaskevych, H. Karas, R. Dverii, Ya. Mazur, S. Maksymiv and others. An important contribution in the development of sopilka concert performance is made by Vasyl Popadiuk (1940–1991). Great achievements in technology of sopilka production and stabilization of the instruments pitch are made in the laboratories of modern Ukrainian masters such as Yevhen Ilarionov (Kyiv), Oleg Kurinnii (Poltava), Yaroslav Loshak (Dolyna) and others.

Unlike Russian “svirel”, which is limited by frames of pure ethnographic and skomorokh environment, Ukrainian sopilka is a full-fledged general-purpose concert instrument which performs baroque music, pop-music as well as academic folk music. Sopilka is an everpresent participant of professional folk orchestras of

Ukraine. Thus, sopilka is surely in the focus of attention within creative searches of the National folk orchestra conducted by V. Hutsalo. Today, a well-known virtuoso Volodymyr Ovcharyn carries on legendary Georhiy Ahratina’s tradition in this band with an ensemble of sopilka players which includes a famous master of sopilka art Olexander Zhuravchyk and a virtuoso Maxim Berezhniuk.

According to the area of spreading and formed principles of fingering, Ukrainian chromatic sopilka of Dmytro Frolovych Demenchuk’s construction, in fact, can be considered to be a modern instrument of European type, and it was convincingly proved in Bozhena Korchynska’s dissertation study (Lviv, 2017). In particular, the researcher refers to B.Yaremko’s affirmation that sopilka’s name is generally Ukrainian, on the other hand, in Hornbostel-Zaks’s international classification it has generally European name flute.

In this aspect, Lviv is of particular importance among Ukrainian high educational establishments, as this is the very place where higher education in sopilka playing started, and this is due to Myroslav Tytovych Korchynsky’s (1941–2021) efforts, the founder of Lviv school of professional sopilka playing, founder of the first Ukrainian professional ensemble of sopilka performers “Dudalis”, professor of M. V. Lysenko LNMA. Bozhena Korchynska-Yaskevych is a follower of his powerful performance school, she is a famous concert performer, a well-known representative of baroque music, director of the ensemble of M. Skoryk Lviv National Philharmonic Society “Virtuoso quartett Dudalis”, professor of M. V. Lysenko LNMA.

A significant role in spreading, popularization and creation of sopilka repertoire belongs to Yuriy Alzhnev (Kharkiv). Tayisia Shabanova has been working for 30 years with folk instruments ensemble “Vesnyanochka” under Slobozhanska school of arts, the children’s band carries out numerous creative projects with sopilka in Kharkiv region.

However, only some regions, schools and teachers introduce this instrument in comprehensive, children’s music and art educational institutions. In this aspect it is very important to mention the event, which took place in a mountain village Strilky of Sambirsky district in Lviv region, where on January 16, 2022 a record of Ukraine was

established: 406 sopilka players simultaneously performed a Christmas carol “Nova Radist Stala” (“A New Joy Has Been Revealed”).

Today Ukrainian sopilka is heard from our warriors in trenches of the front, as the instrument has no match in portability and powerfulness as well as in colouring of quiet gentle sounding. Ukrainian pop-music groups ONUKA (usage of sopilka solo) and KALUSH ORCHESTRA (ensemble sopilka mix) have made sopilka sounding recognizable by timbre, which represent Ukrainianness in the world and this is only the beginning of the instrument's returning to its sphere of influence.

REFERENCES:

1. Yaremko B. I. Sopilkova muzyka hutsuliv [Hutsul pipe music] : monohrafiia. Lviv: Spolom, 2014. P. 10.

Савченко Ганна Сергіївна

кандидатка мистецтвознавства, доцентка, професорка
кафедри, в. о. завідувачка кафедри композиції та
інструментування Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського (Харків, Україна)
e-mail Ianna2@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-9845-0450

ПРОЄКТ “МУЗИКА МОЛОДИХ ХАРКІВСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У ЛЬВОВІ”: ШЛЯХ У МАЙБУТНЄ

Ключові слова: концерт, проєкт, харківська компози-
торська школа, композитор, виконавець.

Усвідомлення того, що ми переживаємо наймасштабніший геополітичний розлом у Європі з часів Другої світової війни і що в ситуації страшного зсуву тектонічних плит ми мусимо за щось ухопитися, міцно триматись і діяти разом усупереч обставинам, приходить значно пізніше від початку катастрофи. Це – дещо відсторонений погляд, намагання взяти під контроль, якщо не подолати, ситуацію, і жити далі. А спочатку – суцільний жах людини, яка потрапила у вирій, зупинити який вона не в силах, відчуваючи себе крихітною і ламкою. Думаю, із 24 лютого 2022 року багато хто пережив подібні відчуття.

Концерт із творів молодих харківських композиторів, який відбувся 9 листопада 2022 року у Львівській органній залі, – подія, яка, сподіваюсь, додасть нам, викладачам і студентам кафедри композиції та інструментування ХНУМ імені І. П. Котляревського, сил жити, творити, працювати.

Ідея концерту зародилась і була виплекана у творчій співдружності викладача кафедри загального та спеціалізованого фортепіано, аспірантки Поліни Кордовської й аспіранта університету, а на сьогодні також і викладача кафедри композиції та інструментування Володимира Богатирьова. Ідея зародилась навесні (час критичного погляду на ситуацію, коли був подоланий первісний параліч думки і дії та з'явилося прагнення робити те, що ти умієш, – тримати свій фронт), довго обговорювалась, у тому числі і з автором цих рядків. Поліна перебувала у Львові, Володимир – у Харкові, я – під Полтавою. Було вирішено зібрати камерно-інструментальні твори викладачів нашої кафедри і наших студентів, які мала передати виконавцям пані Поліна. Соціальними мережами розіслано заклик до співпраці виконавцям. Зібрано ноти. Частина творів виконавці, як кажуть, розібрали (ми домовились, що жодних примусів до них не застосуємо – музиканти обирають тільки ті твори, які їм до вподоби). І ... І все. Наприкінці весни реалізація ідеї загальмувалась через суто буденні справи – сесію і закінчення навчального року.

Восени Поліна і Володимир повернулися до втілення свого проєкту. Почали майже з нуля: довгих перемовин із виконавцями (знайдені весною музиканти переважно роз'їхались), пошуку локації для проведення (академія музики? філармонія? музична десятирічка? органна зала?), вибудовування програми, організації звукозапису, репетицій тощо.

Наполегливість шановних молодих колег, їхня віра в те, що все буде реалізовано, вражали. І вони вкотре довели багато разів перевірену життям давню мудрість: шлях пройде той, хто йде.

Концерт відбувався із успіхом, із натхненням. Усього було виконано 11 творів: студентів І. Левади, Д. Лазарєва, А. Руденко, Є. Волошиної, І. Савченка, О. Швиркунова і М. Сиротюка, аспі-